

Fotografiile mișcate: Un gând pentru Slavomir...

Călin Căliman, critic de film (revista ECART, 2005)

“Cu câteva săptămâni în urmă, regizorul Slavomir Popovici ar fi împlinit 75 de ani...Dar el nu mai este de mult printre noi, a plecat într-o zi de iarnă grea a anului 1983, la numai o săptămână după Nichita Stănescu. Amândoi, abia împliniseră 50 de ani. Sunt „potriviri” care nu ne pot lăsa indiferenți. Ultimul film al regizorului documentarist Slavomir Popovici – realizat în același an 1983 – s-a numit *Nuntă pe Valea Carașovei*. Moartea poetului Nichita Stănescu a fost „prefațată” de o altă nuntă pe Valea Carașovei. Sunt coincidențe care ne stăruie în amintire toată viața. Sunt coincidențe pe care nu le putem ocoli, acum, când rostim acest gând de aducere aminte. S-a gândit la Slavomir Popovici – în aceste zile care au marcat trei sferturi de veac de la nașterea sa – și Cinemateca Română: în programul cinematografic al ultimelor săptămâni au rulat scurtmetraje ale acestuia precum *Pictura votivă brâncovenească*, *Semnul omului*, *Geneze*, *Soarele negru*. Dar trebuie să mărturisesc că la multe dintre bijuteriile cineaștilor mă gândesc mereu, de la plecarea neașteptată a regizorului și prietenului Slavomir Popovici, cu mai bine de 21 de ani în urmă.

Născut la Vârșeț, Slavomir Popovici termina în 1956 Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică și intra în marea familie a documentariștilor de la „Sahia Film” în 1957, anul în care ajungeam și eu, ca tânăr publicist (de teatru și cinema) la revista „Contemporanul”. De atunci, i-am urmărit „la pas” creația cinematografică, am fost martorul permanent al ascensiunii sale artistice: în scurtă vreme a devenit, și s-a menținut ca atare, una dintre cele mai proeminente personalități ale filmului documentar românesc, a obținut rezultate strălucite în domeniul filmelor de artă și etnografice, a obținut importante premii naționale sau internaționale (poate...nu câte merita!) cu multe dintre cele peste 60 de „filme de autor” realizate de-a lungul anilor.

Slavomir Popovici debutase încă din 1959 (cu un film despre Mamaia), dar primul „semn” de originalitate a fost un film – semnat cu pseudonim – pe teme de circulație, *Să circulăm*, un film-comandă despre...necesitatea respectării regulilor de circulație (cu autocamioane circulând pe trotuare, cu pietoni prin mijlocul drumului, trecând în grupuri compacte prin fața Hotelului „Ambasador” și scandând în cor reguli de circulație). Cu filmul *Romanțe aspre*, Slavomir Popovici bătea, în 1966, la porțile capodoperei. Personajele păreau a fi, în acel film, niște locomotive îmbătrânite de vreme, de oboseală, de atâta alergătură, care se pregăteau de casare,

de „ultimul drum”. Personajele erau, de fapt, anotimpuri și generații, începuturi și sfârșituri, personaj principal era însăși viața noastră cea de toate zilele, cu romanțele (aspre) și cu asprimea (nu tocmai romantică), cu întâlnirile și despărțirile ei decisive. De atunci, cineastul romanțelor aspre – alături de cei mai constanți colaboratori ai săi, scenarista (și soția) Gabriela Ionescu, operatorii Doru Segal și Ion Bârsan, compozitorul Anatol Vieru sau redactorul muzical Theodor Mitache – nu și-a desmințit niciodată vocația meditativ-poetică. Creația regizorului Slavomir Popovici s-a „așezat”, în anii ’70, pe teritoriul filmelor etnografice, autorul fiind preocupat cu perseverență de evocarea unor tradiții și permanente spirituale ale poporului nostru, documentarele sale eseistice denotând un mare rafinament stilistic, sincerități fermecătoare, un gust artistic sigur, spontan și necontrafăcut. La care dintre filmele sale să ne oprim? În 1971, alegându-și – ca semn al duratei și permanenței – *Semnul bradului*, se apropia de esențele artei populare cu remarcabilă forță analitică și cu acaparant gând poetic. *Letopisețul lui Hrib* descoperea, apoi, frumuseți-unicat ale înțelepciunii din bătrâni: protagonist era binecunoscutul, acum, cronicar moldovean din satul Arbore (Slavomir Popovici are și meritul de a-l fi descoperit!), care a scris, ani la rând, o pasionantă „cronică a vieții”, notând, zi de zi, ce se întâmplă „în sat” și „în lume”. În *Bun ca ziuă* regizorul își alege motivul colacilor, prezent în toate datinile străbune, izbutind analogii de rară virtuozitate. Multe alte filme susțin crezul regizorului: *Despina Doamna și Floarea lui Toma* (1975), *Pictura votivă brâncovenească și Cuvânt cu învățătură* (1976), *Semnul omului* (1978)... În acest „spațiu de taină” al filmelor etnografice sau inspirate din trecutul cultural și-a cristalizat Slavomir Popovici personalitatea și stilul: filmele sale țin de o viziune integrală asupra folclorului, a istoriei culturale, depășind interesul pentru „pitoresc în sine”, treptele „autenticității ilustrative”, mergând spre esențe. Văd filmele lui Slavomir Popovici ca pe niște cărți rare, legate în piele, așezate în rafturile unei biblioteci „de suflet”...

Despre filmele regizorului de la începutul anilor ’80 simt nevoia să vorbesc într-un paragraf aparte. A fost, întâi, scurt metrajul *Oprește-te trecătorule*, filmat la Săpânța, despre care Ecaterina Oproiu scria într-o cronică „Un vânt de tragedie greacă bate peste opera acestui mare artist care ne privește mereu muștrător și din când în când ironic”, iar Olteea Vasilescu, în altă cronică, avea alte observații esențiale: „Fără comentariu, cu o coloană sonoră întemeiată pe o suită de epitafuri (extrase nu numai din colecția celebrului «cimitir vesel» aflat în comuna Săpânța, dar, alternativ, și de pe unele pietre funerare rămase din antichitate) scurt metrajul ne

invită imperios la reflecție”. Slavomir Popovici a realizat, apoi, încă două pelicule. Întâi a filmat, nu fără strângere de inimă, cum mi-a mărturisit (dar lăsându-ne un „document de suflet”), *Mutarea bisericii Olari* (1982). Apoi a mai apucat să facă un drum prin părțile Severinului, unde și-a ales „subiectul de adio”: *Nuntă pe Valea Carașovei*. Printr-o stranie coincidență – cum spuneam la începutul acestui gând de aducere aminte – la o săptămână după „marea trecere” a lui Nichita Stănescu, s-a stins și Slavomir Popovici: Nichita venise la București, în acel tragic decembrie 1983, venise să moară, tot de la o nuntă pe Valea Carașovei...”